

D-1129 0094

Cansu Nermin Hangül

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A1 DERSİ

BİTİRME TEZİ

YALI SURLARININ ARDINDA

Rehber Öğretmen: Arzu Ünal

Öğrencinin Adı: Cansu Nermin

Öğrencinin Soyadı: Hangül

No: D-1129-0094

Sözcük Sayısı:3532

Araştırma Sorusu: Zülfü Livaneli'nin "Leyla'nın Evi" adlı yapıtında, kimlik sorunu nasıl ele alınmıştır?

ABSTRACT:

IB Diploma Programı A1 Türk Dili ve Edebiyatı dersi kapsamı içinde hazırlanan bu tezde, Zülfü Livaneli'nin "Leyla'nın Evi" adlı yapıtında, figürlerin kimlik arayışları ele alınacak ve kutupluluk tekniği ile figürler arasındaki kişilik ve çıkar çatışmasına vurgu yapılacaktır. Figürlerin birbirleri ile olan çatışmalarının çeşitli nedenlere bağlanacağı bu çalışmada, figürlerin bir yere ait olamamalarının nedenlerine inilecek ve benliklerini bulma çabası ele alınacaktır. Teze adını veren "Yalı Surlarının Ardında" ifadesinden de anlaşılacağı gibi odak figürlerin ruhsal çözümlmelerine değinilerek, birbirleriyle olan çatışmalarına vurgu yapılacaktır. Tezin sonuç bölümünde ise, aidiyet sorununun üstesinden gelmenin tek yolu olarak "dayanışma" ve "sevgi" ortamının sağlanmasının gerektiği açıklığa kavuşturulurken bireyler arasındaki iletişimin önemine değinilecektir.

Sözcük Sayısı: 106

İÇİNDEKİLER:

1.Giriş.....	1
2.Yapıtta İşlenen Kimlik Sorunun Nedenleri.....	2
2.1 Geçmişe Bağlılık.....	2
2.2 Yabancılaşma.....	4
2.3.Sınıf Atlama Arzusu.....	6
2.4 Değişen Toplumsal Değerler:.....	8
2.4.1 Kadın-Erkek İlişkileri.....	8
2.4.2 Paranın Gücü.....	9
2.4.3 Kuşak Çatışması.....	10
3.Sonuç.....	12
4.Kaynakça.....	13

ARAŞTIRMA SORUSU: ZÜLFÜ LİVANELİ'NİN "LEYLA'NIN EVİ" ADLI YAPITINDA, KİMLİK SORUNU NASIL ELE ALINMIŞTIR?

YALI SURLARININ ARDINDA

1.GİRİŞ:

Zülfü Livaneli "Leyla'nın Evi" adlı yapıtında "**aidiyet sorununa**" dikkat çekmiş; kişilerin hırslarından, açgözlülüğünden ve en önemlisi kendilerini bir yere ait hissedememelerinden kaynaklandığını işlemiştir.

Yapıtında ezen-ezilen, geleneksel-modern, kadın-erkek birçok insanın aslında **kimlik sorunu yaşadığını** sorgulatan Livaneli, bireylerin bu arayışlarında, çevreleriyle olan çatışmalarını ele almış ve kutupluluk tekniğini kullanarak yapıtına yansıtmıştır.

Livaneli, odak figür Leyla Hanım ile dışarıdan çok güçlü bir duruş sergileyen fakat kendi iç dünyasında büyük korkuları olan; Roxy gibi âsi ve öfkeli davranan bireyleri anlatmıştır. Bununla birlikte, Ali Yekta Bey, gibi hırslarına yenik düşen; Ömer Cevheroğlu gibi toplumun üst kesiminde yer almasına karşın aslında insanlıktan yoksun olan ve "otorite maskesinin" arkasında gerçek kimliğini gizleyen insanların korkularını ve **benliklerini arayışlarını** işlemiştir. Kısacası toplumun alt kesiminden üst kesimine kadar her tip insanı **birey-toplum ilişkisi** içinde ele almıştır.

Hayatı geniş bir perspektiften değerlendiren, sadece görüneni değil, görünenin arkasında duranı da seziren Livaneli, "**yalı surlarını**", diğer bir deyişle gerçek ile düş arasındaki o ince çizgiyi aşarak, evrensel bir soruna değinmiştir: **Kişilerin benliklerini bulma yolculuğunun başkalarının yaşamını da etkilediği ve bu bireyler arasındaki sorunların ancak ortak bir paydada buluşulduğu takdirde ortadan kalkacağı gerçeğidir.**

2.Yapıtta İşlenen Kimlik Sorununun Nedenleri:

2.1.Geçmişe Bağlılık:

Kişinin, kendi kabuğunu kırıp yeni yaşantılara atılma arzusu ne kadar büyük olsa da değiştiremeyeceği bazı durumlar vardır: Bunlar, kişinin **aile bağları** ve bu bağların getirdiği sorumluluklardır.

Yapıtta geçmişlerine büyük bir saygı ve tutkuyla bağlı olan iki figür öne çıkmaktadır. Bunlar, yapıtta "geçmişe bağlılığı" temsil eden Leyla Hanım ve Ali Yekta Bey'dir.

"Bu yüzden yalıda baş başa kaldığı anneannesi Üftade Hanım'dan başka, ona aileyi hikâyelerini aktaracak kimse yoktu. Leyla belki de bu yüzden kendisine anlatılanları kutsal bir aile emaneti olarak kabul etmiş, hiç unutmamıştı. Sanki bu olaylardan birini unutsa, yanlış hatırlasa ya da bir gün aklından geçirmese bütün aile yok olacaktı. Leyla'nın belleği Bosnalı Abdullah Paşa ailesinin yaşadığının tek kanıtı, onların görkemli geçmişinin tek yuvasıydı. Kendisini bu aileyi düşünmediği gün gerçekten ölmüş sayacaklardı."(Livaneli,40)

Yapıtın odak figürü Leyla Hanım, İstanbul'un işgal yıllarında, bir İngiliz teğmeni Robert Whitaker ve Bosnalı Paşa ailesinin kızları Handan'ın yasak aşkı sonucu doğan çocuklarıdır. Dünyaya daha gelmeden "Paşa Ailesi"ni yok etmesi nedeniyle "**uğursuz bir kız**" ve "**İngiliz subayının piç**"dir (Livaneli,125).Öte yandan bu küçük kız, kurtuluş sevinci yaşayan yeni Cumhuriyet'te hem Osmanlı Paşa torunu hem de bir "düşman" çocuğu olması nedeniyle toplumdan dışlanmış ve kabul görmemiştir. Leyla, bu öngörüye sahip olan anneannesi tarafından daha doğmadan yazgısı çizilecek ve gelecekte yalnız kalacağı bir hayata hazır olması için yoğun bir eğitimden geçirilecektir. Bu sayede dirençli bir kişilik edinmesine ortam hazırlanacaktır. Leyla'ya zamanla zorluklar karşısında dimdik durarak zayıflıklarını gizlemek öğretilmiştir. Böylelikle, geçmişinin acılı

mirasını ömrü boyunca sırtlanmış ve bu nedenle, yalılar nasıl yüksek duvarlar arkasında saklanıyorsa o da tıpkı yalılar gibi gizli bir hayat sürmüştür. Kendi kendine ördüğü duvarlarla, **dış dünyayla arasına mesafe koymuş ve çevresinde olup bitenlere aldırılmayarak hiç değişmeyen "Büyük Hanım" sıfatını taşımıştır.** *"Hayır, hiç evlenmedi. Erkek arkadaşı bile olmadı, hatta kadın arkadaşı da olmadı dense yeridir. Ailesi de yok. Genç kızlığından beri tek başına yaşıyor. Ne ana, ne baba, ne akraba, ne çocuk. Dünyada tek başına."*(Livaneli, 92)

Büyük Hanım zamanla değişen ve gelişen dünyada yapayalnız olduğundan hiç tanımadığı annesine, dayısına ve sesini hiç duymadığı dedesinin anılarına yönelmiş ve yalnızlığını geçmişin tozlu sayfalarına sarılarak gidermeye çalışmıştır. Anıları ve yalının yanındaki müstemilat, onun sahip olduğu tek gerçektir. Böylece bu evde her gününü onları anarak geçirmiş ve bu anılar üzerine hayaller kurmuştur. Yine aynı nedenle, Ömer Cevheroğlu ve karısı Necla tarafından "sipariş edilen" heyet raporu nedeniyle, evinden zorla çıkarılmasını kendi adına yapılmış bir haksızlıktan çok, ailesi ve geçmişine sürülen bir leke olarak algılamıştır. Köklerine olan koşulsuz bağlılığı ve mücadelecî tavrı dolayısıyla, ailesinden ona kalan son yadigârı, evini, geri almak uğruna her yolu denemiştir.

Leyla Hanım'ın evinin yeni sahibi milyarder Ömer Cevheroğlu'nun, bir **aile geleneği** olan uşaklığı sürdüren babası Ali Yekta Bey ise, yapıtta geçmişiyile bütünleşmesiyle dikkati çeken başka bir figürdür. Ali Yekta Bey, ailesinin dört nesil İstanbullu beyzade soyundan olmasıyla onlara karşı büyük bir saygı ve hayranlık duymuş ve kendine onları örnek alarak işine tutkuyla bağlanmıştır. *"Yalnız kendisi değil babası da beylere, paşalara hizmet etmişti, hatta dedesi de. Ailenin efsanesi olarak anlatılan büyük dedeleri Halepli Cevher Ağa, meşhur Dürrüzade Konağı'nda uşaklık yapmış, hatta bizzat Sultan Mahmut'a hizmet etme şerefine nail olmuştu. Babası, ona ve kardeşlerine bıkmadan bu hikâyeyi anlatır ve gözleri gururla parlayarak Halepli Cevher Ağa'nın ne büyük bir adam olduğundan söz açardı."*(Livaneli,50)

Yapıtta Ali Yekta Bey'in ailesine olan bağlılığı figürün kâbuslarında da öne çıkmaktadır. Ailesini bir gurur kaynağı olarak gören Yekta Bey, onları kâbuslarında olumsuzluklardan sürekli korumaya çalışmış ve bunun için kendini tehlikeye atmıştır. Bu durum, Ali Yekta Bey'in köklerine olan bağlılığının psikolojik bir yansıması olarak ele alınabilir. *"Konak hayatı bu çeşit şakaların, nüktelerin olduğu ve anıların bolca anlatıldığı, kuşaktan kuşağa devredildiği bir ortamdı. Konak sahibi olmak sadece zenginlik değil, aynı zamanda görgü, bilgi, şairlere, ediplere yakın olmak*

anlamına da geliyordu." (Livaneli, 53) Sonuç olarak, Leyla Hanım ve Ali Yekta Bey yaşamlarını **yalı uzamına hapsetmişlerdir.**

2.2.Yabancılaşma:

Yabancılaşma ise, yapıta yansıyan diğer izleklerden biridir. Livaneli, bireylerin topluma yabancılaşmasını ve giderek **ötekileşmesini** de farklı boyutlarıyla işlemiş ve bu sorunu üç figürle irdelemiştir. Bu figürlerden biri Rukiye'dir. **"Beş para etmez Türk kızı"**(Livaneli, 67) olan Rukiye, gençlik yıllarını da aynı zamanda doğduğu yer olan Almanya'nın Duisburg kasabasında geçirmiştir. Rukiye muhafazakâr bir ailenin tek kızı olarak Duisburg uzamında kim olduğunu sürekli sorgulamış ve **"nereye ait olduğu"** sorusunun yanıtını aramıştır. Bu yanıt ararken de ailesinin baskı ve kısıtlamalarıyla kendisini değersiz hissetmiştir. **Bu nedenle, çevresine deli olduğunu söyleyerek özde bu "baskı"dan kurtulmaya çalışmış, kendini kanıtlama çabası içine girmiştir. Hatta zamanla "Roxy" adını kullanmaya başlamış; bu yeni adın ona vereceği güç ile bir nebze olsun Almanlar tarafından kabul görmüş ve toplumda kendine yeni bir yer edinmeye çalışmıştır. Ne yazık ki kendi kendine koyduğu bu isim onun ne Almanya'ya ne de Türkiye'ye ait olmasını sağlamış; Almanya'da "Türk Kızı", Türkiye'de ise sadece bir "Almancı" olmuştur.**

"Almanya'daki aşağılanmalardan, küçük gören bakışlardan kurtulmak için buraya gelmişti ama burada karşılaştığı muamele neredeyse daha beterd. Kimi "Almancı" diye küçümsüyor, kimi boyalı saçlarına bakıyor, kimi yaptığı müziğe dudak kıvırıyordu. Bu müziği anlamıyorlardı buralarda; tek anladıkları şey, kendilerini süs köpeği gibi güzelleştirmiş şarkıcı kadınların açık saçık gösterileriydi. Bazen bütün bunları düşünüyor ve hayatı boyunca saygı göremeyeceği için kendine acımaya başlıyordu. Nerede yanlış yaptığını sorup duruyordu. İsteddiği tek şey, saygı görmektir, başka bir şey değil" (Livaneli,150)

Almanya'da kendisi dışında kimseye bağlı ve bağımlı olmayı reddeden Roxy, toplumsal dayatmalardan kurtulmayı, özgürce yaşamayı tercih etmiştir. Dünyaya karşı **"Ich bin verrückt"**(Ben deliyim!) (Livaneli,71) diye haykırarak içten içe kendine bir savunma kalkını oluşturmuş ve farklı olmaya çalışmıştır. Böylelikle baskı altında sürekli aşağılanan Rukiye, "Roxy" kimliğiyle bir **varoluş mücadelesi** vermiştir. *"Deliyim demekten gizli bir gurur duyuyor sanki;*

böyle davrandığında içine bir rahatlık yayıldığını hissediyor. Ailesine karşı tek kalkanı bu: "Bu kız delidir." yargısının arkasındaki özgürlük duygusu."(Livaneli,65)

"Dünya yüzünde yaşayan milyarlarca insan ayrı, Rukiye ayrı. Herkes doğru o yanlış. Herkes akıllı, o aptal. Bu yüzden de hep kaybediyor... Rukiye'nin dudaklarının kıyısına, o yaştaki gençlerden beklenmeyecek hüznün çizgileri oturuyor. Yüzü gülmeyi unutuyor. Durmadan kendini suçluyor, durmadan kendini aşağılıyor, dünyada hiçbir değeri olmayan tek insan olduğunu düşünüyor."(Livaneli, 76)

Bu düşüncelerini kanıtlamak istermişçesine kendisi gibi tutucu bir aile ortamında yetişen kuzeni Naciye'nin yol göstermesiyle *peep-showlara* çıkmaya başlamış ve seks modelliği yaparak bedeninin değersizleşmesine göz yummuştur. **Para kazanıp "Cehennem!" diye nitelendirdiği ailesinin yanından kaçarak, kendi kararlarını kendi almak için bu yola yönelmiş ve** aynı zamanda hip-hop'la bu asi ruhunu doyurmaya çalışmıştır. *"Para kaçış demek, para o evden kurtuluş demek. Yapılacak işi hiç düşünmüyor."* (Livaneli,76) İsyen dolu sözlere sahip olan, düzen karşıtı mesajların yer aldığı bu müzik türünde kendini bulmuş ve hayata karşı bir **başkaldırı sergilemiştir.**

"Bir İngiliz işgal subayının gayrimeşru çocuğu. Bu yüzden zaten Türk toplumundan dışlanmış biri. Şimdi de bunadı zavalılık." (Livaneli,149) Leyla Hanım ise, kapalı kapılar ardında, yaşlılarından çok ileri derecede bir eğitim ile büyütülmüştür. Bu özenli yetiştirilme tarzıyla, herkesten farklı bir yapıya sahiptir. Görmüş geçirmişliği, görgüsü ve asilzâde bir soydan geliyor olması onu toplumdan farklılaştırmıştır. Her yönüyle kendine özgü olan Leyla Hanım, büyük küçük herkes tarafından "Leyla" olarak bilinmesiyle bile bir farklılık yaratmıştır. Çevresindeki küçük çocukların koşulsuz sevgisine, büyüklerin koşulsuz saygısına sahip olan Leyla Hanım'ın kendinden ve anılarından başka hiçbir yoldaşı olmamıştır. Bir dostunun, geriye kalan bir akrabasının veya sırtını yaslayabileceği bir kocasının olmayışı onu yalnızlığa itmiştir.

Leyla Hanım'ın bu yalnızlığı ve **hayata karşı tek kişilik mücadelesi**, Büyük Hanım'da bazı korkulara neden olmuş ve onun daha da çekingenlik yaşamasına yol açmıştır."*Sık sık kabuk değiştiren bu ülkedeki "* yenilikleri uzaktan da olsa takip etmeye çalışmış; yalısından ilk defa

uzaklaştığında, dış dünyada hiç bilmediği bambaşka bir hayatla tanışmış ve büyük bir şaşkınlık yaşamıştır. *"Çocukluğundan beri uzanıp hayaller kurduğu hamağının güven verici rahatlığına sığıyor. Kendi dışındaki olaylarla ilgilenmiyor, zamanın geçişi ve yenilenen dünya, her gün üzerine eğilerek ibrişimle desenler işlediği mısır keteni, muslin kumaşların yanında sönük kalıyor."* (Livaneli,33) Bu yüzden *"geçmişten gelen bir hayalet"* (Livaneli,4) sıfatıyla anılmış, güvenli sığınağında yaşamayı tercih etmiştir. **Varlığını, ailesinden kalan yalıyla tamamlamış ve kendini yalnızca güvenli kalesi olarak gördüğü bu uzama ait hissetmiştir.** *"Yıllardır çevresinde güvenli yükselen ve sadece ailesinin anılarıyla baş başa kaldığı yalı duvarlarının dışına çıkarıldığından beri korkuyordu. Bu insanları, bu binaları, bu otomobilleri, bu sesleri, bu kokuları tanııyordu ki..."*(Livaneli,33)

Yapıtta tanıtılan Ali Yekta Bey ise hırslı bir adamdır. Ömer Cevheroğlu, Ali Yekta Bey'in oğlu olarak onun hırslarının ürünüdür. Aynı zamanda tıpkı Roxy ve Büyük Hanım gibi toplumdan soyutlanmış bir bireydir. Babası tarafından yetiştirilme biçiminden dolayı yaşlılarının yanında her zaman **"garip"** kalmış, çocukluğunda *"prensler gibi büyütüldüğü", "efendiler"* gibi muamele gördüğü için, her zaman yaşlılarından daha olgun tavırlar sergilemiştir. Bu farklılıkları da onun **zaaflarını** ortaya çıkararak eşi Necla tarafından kolayca yönlendirilmesine neden olmuştur. **Ömer Cevheroğlu bu durum sonucunda giderek babasına karşı olan itaatkârlığını kaybetmiş, ailevi değerlere yabancılaşmış ve böylelikle materyalist dünyanın esiri olmuştur.** Cevheroğlu, babasının ve karısının hayallerinin çatışmasından dolayı bir tercih yapmak zorunda kalmış ve içsel anlamda çelişkiler yaşamıştır. Bir yanda eşi Necla tarafından tensel arzuların dünyasına çekilmiş bir yandan da babasını çiğnemenin verdiği rahatsızlığı üzerinde hissetmiştir. Tercihini zaaflarından yana kullanan Ömer, aile geleneklerine, geçmişe olan saygısını yitirerek **benliğini unutmuş** ve nereye ait olduğunu bilemediği bir **ikilem** yaşamıştır. *"Bir uşak sülalesinin çocuğu olduğunu bütün İstanbul'a ilan etme. Sen kendini yarattın, sülalenin kaderini değiştirdin, onlara hiçbir şey borçlu değilsin."* (Livaneli,245)

2.3.Sınıf Atlama Arzusu:

Zülfü Livaneli bu yapıtında "sınıf atlama" izleğini de ele almış ve bu durumu odak figürlerin yaşamlarıyla somutlamıştır. 21. Yüzyıl dünyasındaki güçlünün güçsüzü ezdiği ve varsılın yoksulu yok saydığı, bu yeni dünyanın değer yargılarını eleştirmiştir:

"Ali Yekta Bey yalıda üst kattaki paşa dairesine yerleşecek, eski paşalar gibi bir hayat sürecekti. Bayram günleri torunları odasına gelip elini öpecekler, heyecanla onun vereceği hediyeleri bekleyeceklerdi. Uşaklar onun çayını, kahvesini getirecek, oda kapısını hafifçe tıklattıktan sonra içeri girecek, sonra da kendisine sırtlarını dönmeden geri geri çıkıp gideceklerdi. Onlara, eski paşalar gibi, "Teşekkür ederim evladım." diyecekti." (Livaneli,49)

Ali Yekta Bey, çocukluğundan yaşlılık yıllarına kadar hizmet duygusu içinde yaşamış bir kişidir. Hayatının her alanında efendisine karşı derin bir saygı beslemiş ve elinden gelen en iyi hizmeti sunmaya çalışmıştır. Bu **efendi-uşak ilişkisi** içinde, gözlerini en yukarılara dikmiş ve köşkün en alt katından, yalının en büyük odasına kavuşacağı günün hayalini kurmuştur. Zamanla, bir **tutkuya dönüşen bu amacını** gerçekleştirmek için büyük bir plan yapmış ve hayatını bu "plana" adanmıştır. Bu planın odağına da oğlu Ömer'in eğitimi ve geleceğini yerleştirmiştir. "Ömer geleceğe dair bütün düşlerinin, bütün planlarının ve umutlarının kaynağı, neredeyse varlık sebebi haline gelen en büyük tutkusuydu. Karısını onu bırakıp Almanya'ya gittiğinde Ece ve Melike'yi almasına ses çıkarmamış ama Ömer'den hiçbir zaman vazgeçmemiş onu vermemiştir" (Livaneli,52) Bu nedenle, Ali Yekta Bey, "efendisine" gösterdiği ilgi ve "hizmeti", kendi öz oğluna karşı da göstermiş ve onu asillerin dünyasına yaraşır bir şekilde eğitmiştir. Bu saplantılı durum, **baba-oğul iletişimini** olumsuz yönde etkilemiş ve **hırslar üzerine kurulu yapay bir ilişkinin** yaşanmasına neden olmuştur. Bunun sonucundaki çatışmayla da Ömer Cevheroğlu sağlam bir kişilik geliştirememiştir.

Yapıtta, aynı zamanda "eski paşalar gibi", "efendi" ve "asil" gibi sözcüklerin tekrarına vurgu yapılarak leitmotive tekniğinin kullanılmasıyla, Ali Yekta Bey'in toplum içinde saygınlık kazanma hırsına dikkat çekilmektedir.

Hiçbir yönden anlayamadığı gelini Necla'yla farklı kutuplarda yer alsalar da aynı amaca, sınıf atlama arzusuna, yönelmişlerdir. "Bu hayatta iki tip insan vardır: Ezenler ve ezilenler! Kendisi hiçbir zaman bir daha ezilenlerden olmayacaktı. Okula giderken İstanbul'un pis yağmurları altında saatlerce otobüs beklemiş ve çamur sıçrata sıçrata önünden geçen otomobillerdeki insanların mutluluğunu gözlemlemişti. Her şey parayla oluyordu ve Ömer kendisine tapıyordu." (Livaneli, 239) Memur bir ailenin kızı olan Necla ait olduğu orta sınıftan, "**ezenlerin**" **dünyasına** dahil olmak için her türlü çabayı göstermiş ve bu amaç doğrultusunda hareket etmiştir. Hırslı yapısıyla duygusallığı bir kenara atmış, düşlediği yaşamın büyümesine kapılmıştır. **Kaybedenler yerine "kazananlar" arasında yer almak için acıma duygusundan**

arınmış ve taş kalpli birine dönüşmüştür. Dişiliğini, en büyük silahını kullanarak Ömer sayesinde hayallerini gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bunun sonucunda, Necla da tıpkı diğer figürler gibi kendine gittikçe yabancılaşmıştır. *“Kendisine hiç tanımadığı cinsel bir evren armağan eden bu kız ne yap derse yapmaya, ne isterse almaya hazırdı. Ömür boyu onun emrinden çıkamayacağını hissediyordu artık. Evlendikten bu tutku azalmadı, daha da artarak devam etti. Ömer için dünyada bir tek kadın vardı; bütün kadınları temsil eden bu dişinin adı Necla’ydı”(Livaneli,98)*

2.4.Değişen Toplumsal Değerler

2.4.1.Kadın-Erkek İlişkileri:

Kadın-erkek ilişkilerinin kuşaktan kuşağa farklılık gösterdiğine dikkat çeken Livaneli, geçmişin tozlu sayfalarında kalan masum aşkların, çıkarlar üzerine kurulmuş olan bu **“yeni değerlerin dünyasında”** sık rastlanılır bir durum olmadığına değinmiştir. Buna rağmen aşkın, sevmeye, sevilme gibi gereksinimlerin bu iki farklı dünyada da varlığını sürdürdüğünü ve kadın-erkek arasındaki etkileşimin zorunlu olduğunu gözler önüne sermiştir.

Geriye dönüş tekniğinin de kullanıldığı yapıtta Leyla Hanım’ın annesi ile babasının tüm yasaklara ve geleneksel kurallara meydan okuyarak yaşadıkları tutkulu aşkıyla Roxy ve Yusuf’un karşılıklı saygıdan doğan aşkları, kurguda önemli bir işleve sahiptir. Bu da gösterir ki “aşk” zaman ve uzamla sınırlandırılmayacak bir duygudur.

Mahremiyet duygusu, Leyla Hanım’ın bilmediği bir duygudur. Bu nedenle dışı kimliğiyle hiçbir zaman tanışmamış olan Leyla Hanım, büyük bir yalnızlık çekmekte; tensel ve tinsel anlamda bir sancı yaşamaktadır. Böylelikle genç kızlık döneminde, *“Hiç dışarı çıkmayan, hasta, melankolik ve adının Nejat olduğundan başka bir şeyini bilmediği, boyunu posunu, kaşını gözünü hiç görmediği”* meçhul bir hayali sevgiliye karşı duyduğu tanımlanamaz duygular ile bedeninin sarsıldığını hissetmiş ve buna anlam verememiştir. Aşkı ve tutkuyu arayarak, notalara sarılmış ve bu garip ruhsal durumunu müzikle bastırmış ancak yine de bu boşluğu bir türlü dolduramamıştır.

Yapıtta modern dünyanın getirdiği yaşam biçimleriyle, geleneksel değerlerin farklı kutuplarda yer alması insanların duygu ve düşünce dünyalarında da sarsıntılara neden olmuş ve bu da zihinleri bulandırmıştır. *"Galiba kendi kuşağındaki herkes böyleydi. Çıplaklık, özgür seks ve mahremiyetin ortadan kalkışı, aşkı da bitirmişti. Kendisinin hiç tatmadığı aile kavramı bütün bunların yerine geçen tılsımlı bir merhemdi belki de, kim bilir!"*(Livaneli,145)

Aşkın kaybedilmiş olmasının yanında bu **duygunun kirletilmiş** olması durumu da modern toplumun olumsuz bir yönüdür. Necla bilinçli olarak, çeşitli planlarla, patronu olan Ömer Cevheroğlu'nu ele geçirerek kendisine aşık etmiş ve kişisel hırsları için onu bir araç olarak kullanmıştır..

Yapıtta, ben merkezli bir yaşamın özlemiyle "aşık" maskesi takan Necla, **çıkar ilişkilerine** dönüşen günümüz aşklarının sahteliğini de yansıtmaktadır. Necla, Ömer Cevheroğlu'nun zaaflarından yararlanarak, özellikle karşı cins ile olan ilişkilerindeki deneyimsizliğini fırsat bilmiş ve dişiliğini kullanarak kocasını kontrol altına almıştır.

2.4.2Paranın Gücü:

Paranın bireyler üzerindeki yönetme gücü günümüzün modern yaşamında ne yazık ki giderek artmış ve insanlar sahip oldukları para kadar saygı görür duruma gelmişlerdir. Paranın saygınlık sağladığı bu yozlaşmış düzende, insani değerlerin önemi kalmamış; alim gücü, ahlaki değerlerin ve erdemli insan olmanın önüne geçmiştir.

Yapıttaki figürlerin kimlik arayışlarında, para temel bir değer kabul edilmiş ve ulaşılması gereken bir hedef olarak ele alınmıştır. Para demek, yaptırım gücü demektir. Yapıtta da Necla ile Ömer Cevheroğlu paranın yaptırım gücü sayesinde Leyla'yı müstemilattan acımasızca atmış ve böylece para, anılarla dolu bir hayattan üstün gelmiştir.

Paranın üstünlüğünün olduğu bu çarpık düzende Leyla Hanım, haksızlığa uğramış ve sahte bir doktor raporuyla yalıda hukuken hak talep edemeyecek duruma getirilmiştir. Ömer Cevheroğlu'nun cüzdanının kabarıklığından kaynaklanan nüfuzu sayesinde doktorlar ve politikacılar, Leyla Hanım'ın evinden bir paçavra gibi kapı dışarı edilmesine aldırış etmemişlerdir.

Bunun yanı sıra babası tarafından bin bir emekle yetiştirilen Ömer Cevheroğlu paranın büyüğü karşısında karakterini koruyamamış para odaklı bir yaşam sürmüştür. Gerek işe girdiği şirketleri

dolandırması gerek portföy şirketlerinde yaptığı sahtekârlıklar ile başarı basamaklarını hızlıca tırmanarak azımsanamayacak bir servete sahip olmuştur. Tüm bunların yanında kendisinden de paragöz olan Necla ile evlenmesiyle, paranın getirdiği rahatlığa iyice alışan Ömer Cevheroğlu, paranın büyümesine ve karısının dokunuşlarına kendini iyice kaptırarak babasını çiğnemiş, onun hayallerini yok saymıştır. Gücünü paradan ve paranın getirdiği saygınlıktan alan Necla, kendisinin bir memur kızı ve kocası Ömer'in sadece bir uşak sülalesinin çocuğu olduğu gerçeğini gizlemek istediği için baba-oğul arasındaki ilişkiyi dizginlemiş ve Ali Yekta Bey'in varlığını hiçbir şekilde kabul etmeyeceğini belirterek, kocasını babasından uzaklaştırmıştır. "*Yoksa Necla denilen kadının, oğlu üzerindeki etkisi sandığından daha mı fazlaydı? Oğlu elden gitmiş miydi? Bu zehirli sorular aklına geldikçe içinden "Olamaz!" diyerek bunları kovmaya çalışıyordu.*" (Livaneli, 187)

2.4.3 Kuşak Çatışması:

Leyla'nın Evi adlı yapıtta, "geleneksel" değerlerle "modern" dünyanın yaşam anlayışı kutupluluk oluşturmaktadır. Yapıtın olay örgüsünde Ali Yekta Bey ile Leyla Hanım "gelenekselliği" ; Yusuf, Necla, Roxy ve Ömer Cevheroğlu da eski değerlerin yitip gitmesini temsil etmişlerdir.

Yapıta yansıyan önemli olgulardan biri olan kuşak çatışması geniş bir sürece yayılarak işlenmiştir: Kuşaklar arasındaki çatışma ilk olarak 1900'lü yılların işgal altında kalan Osmanlı'sında, Leyla Hanım'ın annesi, bir paşa kızı olan Handan ile İngiliz işgalcisi Teğmen Robert Whitaker arasındaki her türlü imkânsızlığa ve geleneğe karşı meydan okuyan aşkı ile ele alınmıştır. İkili arasındaki sevdanın Handan'ın ailesi tarafından bir "hakaret" olarak algılanması kuşaklar arasındaki düşünce farklılığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, kuşaklar arasındaki bu farklılıktan doğan önlenemez sonuçların varlığı, kişileri ruhsal dünyalarındaki girdaplara sürüklemiştir. İki kişinin arasında yaşanan bu aşkın geleneklere ters düşmesinin bir sonucu olarak, pek çok ölümün yaşanması ve Bosnalılar Yalısı'nın kedere bürünmesi anlatılmıştır. **Tüm bunların yanında bu kuşak çatışması, küçük Leyla'nın soyut bir kişilik olarak tanıdığı babasını, ailesinin başına gelen bir felaket olarak görmesine neden olmuştur.**

"*Ali Yekta Bey, toplum yaşamında gelenek ve görenekleri devam ettiren, hatta bunların uygulanmasında birinci derece rol üstlenen bir aileden geliyordu. Bunun sorumluluğunu her zaman hissetmiş, ömrü boyunca uygunsuz ve adaba aykırı bir hareket yapmaktan, vebadan kaçır gibi kaçınmıştı.*" (Livaneli, 171) Uzun yıllar devam eden hanedanlıktan, cumhuriyet sistemine geçen ülkedeki değişikliklere uyum sağlayabildiğini düşünen Yekta Bey ne yazık ki bu

uyumu yirmi birinci yüzyılın değer yargılarında gösterememiştir. Oğlu Ömer ile gelini Necla'nın sadece kendilerine ait bir hayat kurmak istediklerini kabullenememiş ve buna bağlı olarak alıştığı düzende bir hayat sürmeyi direktmiştir. **Geçmişin geleneksel değerleri ile bugünün koşulları arasında bir köprü kuramamış, içinde geçmişe ait bir özlemi her zaman hissetmiştir. Sonuçta, geçmişi yaşamaya ve yaşatmaya çalışmıştır.** *“Ali Yekta Bey 1930 başlarında yayımlanmış kitaplardan okuduğu bu kuralları bugün de büyük bir coşkuyla savunuyor, özellikle cep telefonlarının herkesin başının yanına üçüncü bir kulak gibi yapıştığı günümüzde, bu kitapları tekrar yayımlamak gerektiğine inanıyordu.”(Livaneli,174)*

Yapıtın olay örgüsünde, kapalı kapılar ardında yetiştirilmiş olan ve dış dünyayla pek bir yakınlığı olmayan Leyla Hanım'ın, yalıyı kaybedişinden sonra dış dünyayla tanışması anlatılmıştır. *“Geçmişten gelen sevgili hayalet”* olan Leyla Hanım *“yıllardır çevresinde güvenli bir kale gibi yükselen ve sadece ailesinin anıları ile baş başa kaldığı yalı duvarlarının dışına çıkarıldığından beri korkuyordu.”* Farkına yeni vardığı, kendisi dışında gelişen dış gerçekliği hayretler içinde karşılayan Leyla Hanım, Roxy ve diğer müzisyen genç çocuklarla kendi gençliğini karşılaştırmış ve hiçbir ortaklık bulamamıştır. **Bunlara rağmen başta “ birbirine hiç uymayacak değişik dünyalar” olarak karşılaştırılan Leyla Hanım'la Roxy, farklılıklarına rağmen sevgiyle birbirlerinin dünyalarını zenginleştirmişlerdir. Böylece, farklı kuşakların birbirleriyle sağlam bir iletişim kurabileceğini göstermişlerdir.**

Modern dünya ile geleneksel dünyanın ortak bir değerde buluşması olarak ele alınabilecek olan Leyla Hanım ile Roxy arasındaki bu yakınlık, bu iki bireyin kendilerini topluma kazandırmasında da itici güç olmuştur. Leyla Hanım'ın görgüsünden ve deneyiminden oldukça etkilenmiş olan Roxy, ismini “Rukiye” olarak değiştirerek, doğacak olan bebeğinin karşısında tıpkı Büyük Hanım gibi güçlü ve saygın bir duruş sergilemek istemiştir. Öte yandan, Leyla Hanım, şimdiye kadar hiç rastlamadığı ve “değişik” bir karakter olan Roxy sayesinde, **kendi iç gerçekliğinden sıyrılmış** ve dış dünyanın kendisinden bağımsız bir biçimde akıp gittiği gerçekliği ile karşılaşmıştır. Bunun sonucunda, çevresine karşı daha bilinçli hale gelen Leyla Hanım, hayata daha güçlü bir şekilde tutunmuştur.

3.SONUC:

Zülfü Livaneli'nin "Leyla'nın Evi" adlı yapıtında figürlerin yaşadıkları **kimlik çıkmazları ve aidiyet sorunsalı** ele alınmıştır. Çelişkiler ve çatışmalar kimi zaman daha büyük sorunlara yol açmış, kimi zaman da Leyla ve Roxy'de görüldüğü gibi, bireyler bu farklılıklarını sevgi ve dayanışma odağında paylaşarak birleştirici güç haline getirmişlerdir.

Roxy zamanla "Rukiye" ile barışıp, bir açıdan hayata karşı olan öfkesini dindirmiş, kendini azat etmiş; Leyla Hanım ile olan çatışmasının sona ermesiyle birlikte kendisini kabul etmiş ve ruhindaki yaraları sevgiyle onarmıştır. Hatta Leyla Hanım'a karşı olan minnetini ve saygısını, kızına "Leyla" ismini vermesiyle göstermiştir. Öte yandan Leyla Hanım Roxy'e, kendisinin bile tam olarak bilmediği "aile sıcaklığını" öğretmiştir.

Yusuf ve Roxy ile olan karşılıklı sevgi ve saygı ortamında hayatında ilk kez kendini yalnız hissetmemiş tam tersine o dakendi varlığıyla barışmıştır. Annelik duygusunu hiçbir zaman tatmamasına rağmen Roxy ile bu sıcaklığı yakalamış olan Büyük Hanım, geçmişini değil, hayatına yeni giren insanları, Yusuf ve Roxy'i sahiplenerek geçmişle ilgili saplantısından kurtulmuş ve yaşamındaki boşluğu onlarla doldurmuştur.

Leyla Hanım kadar geçmişe bağlı bir figür olan Ali Yekta Bey de planlarının ve ihtirasların ona ancak hazin bir son hazırladığını görmüş ve buna rağmen hapisane ortamında hayatında ilk defa "özgür" olduğunu hissetmiş, gerçek mutluluğun hayatı olduğu gibi kabul etmek olduğunu anlamıştır.

Necla ve Ömer Cevheroğlu ise hatalarının ve hırslarının bedelini ödeyerek büyük hayallerine kavuşamamış aksine sahip olduklarını da kaybetmişlerdir.

Sonuç olarak tezde, aidiyet sorunsalının iletişim ve sevgi yoluyla çözülebileceği anlatılırken, saplantıların insanı daha büyük çıkmazlara sürüklediği kanıtlanmaya çalışılmıştır. Hayatın farklılıklarla güzelleştiği, asıl önemli olanın, bu farklılıkların insanlara içsel anlamda zenginlik kattığı ve sevginin birleştirici bir rol üstlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.Kaynakça:

- LİVANELİ, Zülfü. Leyla'nın Evi. Doğan Kitap: İstanbul,2002.